

This work is licensed under a Creative Commons Attribution 4.0 International License.

Ovaj rad dostupan je za upotrebu pod međunarodnom licencom Creative Commons Attribution 4.0.

GRAMATIKA, SEMANTIKA I PRAGMATIKA REČENICE

ISMAIL PALIĆ, *GRAMATIKA, SEMANTIKA
I PRAGMATIKA REČENICE*

Sarajevo: Institut za jezik Univerziteta u Sarajevu, 2019.

Knjiga *Gramatika, semantika i pragmatika rečenice* autora Ismaila Palića naučna je studija objavljena 2019. godine u okviru Edicije Radovi (knjiga XXIII) Instituta za jezik Univerziteta u Sarajevu. Riječ je, naime, o knjizi u kojoj se donosi deset ranije objavljenih radova Ismaila Palića u kojima autor razmatra različite gramatičke, semantičke i pragmatičke pojave u bosanskom jeziku. Knjiga sadrži 220 stranica, a uz deset radova (1. *Za novi pristup gramatici rečenice* 9–36, 2. *Obavezne adverbijalne dopune* 36–54, 3. *O prijedlozima u i na u konstrukcijama vremenske intralokalizacije* 54–76, 4. *O pojačanim pridjevima* 76–95, 5. *O apoziciji* 95–119, 6. *Semantika i pragmatika imperativa* 119–139, 7. *Particip prezenta kao hibridna gramatička jedinica u njemačkom jeziku i ekvivalenti u bosanskom jeziku* 139–159, 8. *Kondicionalne kopulativne rečenice u bosanskom jeziku* 159–172, 9. *O složenim rečenicama s alternativnim bezuvjetnim klauzama*

172–188, 10. *O veznicima u južnoslavenskim gramatikama* 188–197), u knjizi se donose bibliografski podaci o radovima, registar imena, registar pojmova, literatura te bilješke o autoru.

U prvome poglavlju, pod nazivom *Za novi pristup gramatici rečenice u bosnistici*, autor pristupa reinterpetiranju tradicionalnih postavki u određivanju gramatičke strukture rečenice kao temeljne sintaksičke jedinice. Komparirajući poglede na gramatičku strukturu rečenice koji postoje u devet novijih gramatika u kroatistici, srbistici i bosnistici, autor zaključuje kako se u svima njima konstituentnost rečenice svodi, prije svega, na subjekt i predikat kao glavne (samostalne) rečenične članove. Svi se drugi rečenični konstituenti tretiraju kao zavisni, a njihova se zavisnost ostvaruje ili u odnosu na subjekt ili u odnosu na predikat. U nastavku prvoga poglavlja Palić daje uvid u šire prihva-

ćene teorije o gramatičkoj strukturi rečenice posvećujući posebnu pažnju *generativnoj gramatici* i *gramatici zavisnosti*. Generativna gramatika rečenici pristupa kao maksimalnom konstituentu koji objedinjuje niže konstituente – fraze. U tome se smislu svaka rečenica sastoji od dviju fraza – *subjekatske imeničke fraze* i *predikatske glagolske fraze*, a svaka se fraza dalje dijeli na svoje konstituente koji prema glavi fraze mogu stajati u funkciji komplementa (dopune) i adjunkta (dodatka). Gramatika zavisnosti, s druge strane, u potpunosti je usmjerena ka glagolu kao kategoriji koja ima svojstvo valentnosti i može uza se vezati različite aktante. U okviru gramatike zavisnosti strukturu rečenice čine *dopune* i *dodaci*, a sam se subjekt smatra dopunom. Ukazujući na prednosti i nedostatke dviju teorija, rečenici se u bosnistici u nastavku pristupa kao jedinici kojoj su svojstveni lice, vrijeme i način. Budući da je glagol jedina vrsta riječi sposobna iskazati sve tri kategorije, on se uzima, i to u ličnom glagolskom obliku, kao konstituirajući rečenični član. Konstituentima autor smatra samo leksičke (punoznačne) riječi, a gramatičkim se riječima odriča svaka mogućnost samostalnosti u rečeničnoj strukturi. Sintaksički samostalne riječi imaju svoju valenciju (aktivnu ili pasivnu) i ona je zasnovana ne na funkciji tih riječi u reče-

nici već na njihovim leksičko-gramatičkim svojstvima. Uzimajući u obzir navedeno, gramatičku strukturu rečenice čine *predikat*, *dopune* i *dodaci*. Dopune imaju unaprijed predvidiv gramatički oblik ili ograničen broj oblika (uključiti se – **u šta**, pet – **jabuka**), od njihovog pojavljivanja zavisi gramatičnost rečenice (mladić **tamne** puti) i u rečenici mogu biti ostvarene ili neostvarene (*Odustali su od putovanja*. *Odustali su*. *Nisu otišli na putovanje*), a dodaci nemaju unaprijed predvidiv gramatički oblik, o njihovom pojavljivanju ne ovi gramatičnost rečenice i pojavljivanje dodataka uz cijele kategorije riječi može biti jedino onemogućeno semantičkim kolokacijskim ograničenjima. I dopune i dodatke moguće je klasificirati prema kategoriji riječi koje ih aktivnom valencijom vežu, kategoriji leksičkih riječi kojima se izriču i prema tradicionalnim funkcijama koje zauzimaju u rečenici.

Drugo poglavlje, *Obavezne adverbijalne dopune*, nastoji ukazati na problematiku interpretiranja adverbijala kao ispustivog rečeničnog člana. Autor polazi od ukazivanja na nedovoljnu određenost naziva priloška odredba / adverbijalna odredba / adverbijal, kojima se imenuju rečenični članovi od čijeg pojavljivanja (ispuštanja) ne zavisi gramatičnost rečenice, zaključujući kako bi opravdano bilo uvesti termin *dopu-*

na, koji je temeljito opisan u okvirima gramatike zavisnosti i generativne gramatike. Dajući uvid u određenje dopune u okvirima gramatike zavisnosti, ali i generativne gramatike, autor ističe kako je Engellovo shvatanje dopune, koje isključuje kriterij obaveznosti/neobaveznosti kao razlikovni prema *dođacima*, najprimjerenije i u nastavku operacionalizira pojmom dopune u tome smislu. Palić naglašava kako postoje glagoli koji u rečenično ustrojstvo obavezno uključuju određene riječi bez kojih rečenica ne bi bila gramatična i obavijesno potpuna. Takve se riječi, budući da se uvode preko glagola u funkciji predikata i da označavaju određene okolnosti radnje, nazivaju adverbijalnim dopunama. Kako o njihovom pojavljivanju ovisi gramatičnost rečenice, opravdano ih je nazvati *obaveznim adverbijalnim dopunama* (*On boravi u inozemstvu, Knjiga se nalazi na stolu. Ponijeli su se hrabro*). Karakteristika obaveznih adverbijalnih dopuna je da su za glagol vezane slabom rekcijom ili pridruživanjem te se, stoga, mogu ostvariti u različitim kategorijama i gramatičkim oblicima. Autor izdvaja šest skupina glagola koji uvode šest različitih značenjskih vrsta obaveznih adverbijalnih dopuna ističući kako su dopune sa značenjem mjesta najbrojnije, a slijede ih dopune koje označavaju način.

U poglavlju pod nazivom *O prijedlozima u i na u konstrukcijama vremenske intralokalizacije* autor se suočava s pitanjem određenja temeljnih semantičkih kategorija – prostora i vremena. Polazeći od osnovne kognitivnolingvističke pretpostavke – da je prostor temeljna semantička domena iz koje se, metaforičkim preslikavanjem, izvode sve druge domene – autor pokušava utvrditi da li u konstrukcijama s prijedlozima *u* i *na*, kojima je obilježeno vremensko značenje, dolazi do pravolinijskog preslikavanja iz prostora u vrijeme ili semantički profil vremenskog pojma može determinirati upotrebu određenog padeža i prijedloga. Definirajući pojam *intralokalizacije* (smještenost objekta lokalizacije unutar granica lokalizatora, bilo da je objekt lokalizacije statičan ili dinamičan), pristupa se utvrđivanju pojma *vremenski lokalizator* (VL), koji predstavlja tačku na vremenskoj osi u odnosu na koju se pozicionira objekt vremenske lokalizacije (OVL). Odnos između VL i OVL može biti takav da se *objekt vremenske lokalizacije* smješta unutar granica VL ili izlazi izvan njegovih granica (*Sreli su se u noći, Radit ćemo i u subotu*). Prijedlozi *u* i *na* u iskazivanju vremenske intralokalizacije dolaze uz lekseme koje imaju vremensko značenje, a autor izdvaja tri tipa ovakvih leksema: *općevremenski leksemi, konvencionalnovre-*

menski leksemi i implicitnovremenski leksemi. Prijedlog *u* u obilježavanju vremenske intralokalizacije počiva na konceptualiziranju nekoga odsječka vremena kao „spremnika”. Konceptualizacija vremena kao „spremnika” omogućena je izoliranjem određenog kraćeg ili dužeg odsječka vremena na vremenskoj osi i njegovim jasnim omeđavanjem (*Nije se snašao u tom vremenu, U prošlosti smo živjeli dobro, U januaru smo bili na moru*). Palić naglašava kako je govornikova percepcija nekog vremenskog odsječka kao jasno omeđenog preduvjet za upotrebu konstrukcije *u* + lokativ u iskazivanju vremenske intralokalizacije te da se, u nedostatku ovakvih perceptivnih uvjeta, ne mogu ostvariti konstrukcije tipa *u zori, u ponedjeljku, u Bajramu*. Navodi se kako je još jedan uvjet za iskazivanje vremenske intralokalizacije konstrukcijom *u* + lokativ postojanje veće razvedenosti i plastičnosti scenarija kod implicitnovremenskih leksema. Izražavanje vremenske intralokalizacije konstrukcijom *na* + lokativ ostvaruje se u scenariju u kojem se objekt vremenske lokalizacije vremenski poklapa (koincidira) s vremenskim lokalizatorom, a sam odnos između OVL i VL je statičan (*Sreli smo se na svadbi, Na izborima mu je pozlilo*). Autor naglašava kako lekseme kojima se obilježavaju duže vremenske jedinice s izraženom

trajnosti i razvojnosti nisu pogodne da u lokativnom obliku ulaze u konstrukciju s prijedlogom *na* (*na ratu, na prošlosti, na borbi*). Ovakvo što nije moguće zato što ih je teško konceptualizirati kao tačke vremenskog podudaranja. U nastavku poglavlja Palić analizira mogućnost prijedloga *u* i *na* da s akuzativom iskažu vremensku intralokalizaciju zaključujući kako se njima iskazuje značenje „referencijalne tačke” (*Doći će na proljeće, Sve su završili na vrijeme*). I jedna i druga konstrukcija, *na* + A i *u* + A, specijalizirane su za različite semantičke tipove vremenskih leksema, ali je konstrukcija *u* + A frekventnija.

U poglavlju *O pojačajnim pridjevima* govori se o pridjevima čija uloga nije iskazivanje neke osobine predmeta označenog glavom imeničke sintagme, već obavijesti o tome kako jako govornik doživljava predmet na koji se upućuje. U tom smislu autor izdvaja dva tipa pridjeva koji uz imeničku riječ imaju ovakvu funkciju – pridjevi objektivnog vrednovanja (oni označavaju inherentna svojstva predmeta: *veliki grad, težak kamen*) i pridjevi subjektivnog vrednovanja (svojstva predmeta koja se subjektivno predočavaju: *božanstven osmijeh, smiješna gesta*). U radu se izdvaja nekoliko karakteristika pojačajnih pridjeva – najčešće nastaju od opisnih pridjeva koji gube svoju deskriptivnu funkci-

ju kada se jave uz imenicu kojom je označen predmet u čijem semantičkom profilu ne postoji inherentno svojstvo koje se može opisati tim pridjevom, imaju vrlo značajnu pragmatičku funkciju jer se njima izriče govornikov stav prema referentu, kao i njegova tačka gledišta, u imeničkim sintagmama imaju funkciju premodifikatora (pri čemu je ta modifikacija i uža i šira), tipično stoje u određenom vidu, nisu skloni kompariranju, ne mogu se kombinirati s priložnim intenzifikatorima i nije im svojstvena predikativna upotreba. Nakon pregleda temeljnih osobina pojačajnih pridjeva, u radu se pristupa analizi 9, u korpusu vrlo frekventnih, pojačajnih pridjeva – *čisti, goli, puki, obični, pravi, krajnji, kompletni, totalni i apsolutni*. S obzirom na modalnu vrijednost, pridjevi *čisti, goli, puki, običan* iskazuju govornikov stav negodovanja, potcjenjivanja, neprihvatanje, pridjev *pravi*, u modalnom smislu, izriče odobravanje ili neodobravanje (*pravi majstor, pravi zajebant*), dok pridjevi *kompletni, totalni, krajnji i apsolutni* pripadaju posebnoj vrsti pojačajnih pridjeva jer se njima aktualizira „ukupnost, cjelovitost ili potpunost” predmeta. Na skali intenziteta, ovi pridjevi označavaju najvišu vrijednost imenica uz koje stoje (*krajnja drskost, krajnje vrijeme, kompletna katastrofa*). Autor zaključuje kako ovi pojačajni pridjevi izri-

ču govornikovu uvjerenost, sigurnost i odlučnost.

Naredno poglavlje, nazvano *O apoziciji*, daje vrlo temeljit i sistematičan opis apozicije u bosnistici. Naime, autor posvećuje pažnju ovom pojmu zbog neujednačenosti i protivrječnosti koje se u vezi s apozicijom susreću u modernoj južnoslavenskoj gramatičkoj literaturi. Dajući pregled južnoslavenske gramatičke literature, u kojoj je apoziciji posvećeno manje ili više prostora, Palić zaključuje kako je opravdano tvrditi da je apozicija jedno od najkontroverznijih pitanja, a za razumijevanje određenih važnih svojstava apozicije poseban akcent stavlja na rad I. Markovića i zaključuje kako se u ovome radu apoziciji pristupa drugačije nego je do tada bio slučaj. U nastavku se pristupa analizi dvaju primjera koji se tradicionalno tumače kao apozicija: (1) *rijeka Neretva* (gdje se imenica *rijeka* određuje kao apozicija) te (2) *Bosna, država* (gdje se imenica *država* određuje kao apozicija). U prvome primjeru Palić imenici *rijeka* odriče svaku mogućnost da bude apozicija ističući kako je u ovome slučaju riječ o supstantivnoj sintagmi sa zavisnikom *Neretva*, koji se ponaša kao supstantivni postmodifikator. Za drugi primjer donosi se zaključak kako ne može biti govora o sintagmi jer se između riječi *Bosna* i *država* uopće ne uspostavlja gra-

matički odnos (ni koordinacija, ni subordinacija). Kako se apoziciji ne može naći mjesto u strukturnom stablu rečenice (nije rečenični konstituent), jedino logično rješenje je pretpostaviti da apozicija pripada drugom govornom činu koji se ukršta s prvim govornim činom u rečenicima kao linearnoj jedinici. Takva, apozicija predstavlja pragmatički umetak za koji je, kako se zaključuje u radu, karakteristična ekvativna predikacija tipa S1 jeste S2. Razlozi zbog kojih govornik poseže za apozicijom komunikativne su naravi – govornik želi denotaciju nekoga pojma učiniti jasnom sagovorniku.

U poglavlju pod naslovom *Semantika i pragmatika imperativa* donosi se analiza imperativa kao glagolskog i rečeničnog načina. Na samome početku polazi se od morfoloških kategorija imperativa (postojanje oblika za 2. lice jednine i 1. lice množine) i zaključuje kako se u ovim licima odražava prototipni direktivni scenarij u kojem su izjednačeni adresat i potencijalni agens. Konstrukcije *neka + 3. lice prezenta glagola (neka gleda, neka urade)* nazivaju se *hortativima* jer u njima nisu izjednačeni adresat i potencijalni agens (adresat je, naime, u drugome licu, a agens u trećem). Imperativ kao rečenični način definira se kao uparivanje specifične gramatičke strukture i konvencionalne konverzacijske upotrebe. Prototipna funk-

cija imperativa u komunikaciji je, kako autor ističe, izvođenje direktiva i kao takav imperativ je najmanje ovisan o jezičkom kontekstu. Upoređujući kompulzativnokauzativne scenarije i scenarij imperativa, u nastavku rada Palić donosi temeljne odrednice imperativnog scenarija: uzročnik i uzrokovani obavezno su govornik i adresat, govorni je događaj „ovdje” i „sada”, a uzrokovana akcija je u budućnosti. U skladu s ovim, donose se i temeljne imperativne komponente: 1. govorni čin imperativa je „ovdje” i „sada”, 2. adresat je očekivani / potencijalni agens imperativne akcije, 3. imperativna akcija je hipotetična. Budući da u interpretaciji imperativnih konstrukcija važnu ulogu ima i kontekst, autor predlaže uvođenje pojmova *doslovni* i *nedoslovni* imperativ. Sadržaj doslovnog imperativa interpretira se na osnovu gramatičkih i leksičkosemantičkih vrijednosti imperativnog glagola, dok se *nedoslovni* oslanja na pragmatičko znanje adresata. U nastavku rada izdvajaju se četiri ključne komponente prototipnog imperativa u bosanskom: 1. govornik želi da adresat izvede imperativnu akciju (ŽELJA), 2. govornik obavezuje adresata na izvođenje imperativne akcije (OBAVEZIVANJE), 3. adresat je sposoban izvesti imperativnu akciju (SPOSOBNOST), 4. adresat će izvesti imperativnu akciju (IZVRŠE-

NJE). Palić ističe kako su najbliži prototipnom scenariju činovi naredbi, zahtjeva i molbi (*Bježi! Gledaj ga. Dodaj mi tu knjigu, molim te.*), a da je u bosanskom jeziku moguće ustanoviti dvadeset vrsta neprototipnih imperativa koji su bliži ili dalji od prototipa (npr. ultimativni imperativ, imperativ s ekspliciranim subjektom, imperativ prvog lica, savjetodavni imperativ, pasivni imperativ, diskursni imperativ).

U poglavlju pod nazivom *Particip prezenta kao hibridna gramatička jedinica u njemačkom i ekvivalenti u bosanskom jeziku* Palić izvodi posebnu komparativnu studiju u kojoj analizira particip prezenta i njegovu kategorijalnu pripadnost u njemačkom jeziku, ali i funkcionalno-semantičke ekvivalente u bosanskom jeziku. U prvome dijelu rada konstatira se, na osnovu uvida u njemačku gramatičku literaturu, da je particip prezenta zaista granična kategorija koju je jako teško svrstati u određenu vrstu riječi. Palić ističe kako gramatike njemačkog jezika ovu kategoriju ponekad tretiraju kao glagol, ponekad kao pridjev, dok se ponekad govori o postojanju i glagolskih i pridjevskih osobina kod participa prezenta. Kada je riječ o participu prezenta u bosnistici, kroatistici i srbistici, ostaci nekadašnjih participa imenuju se terminima „glagolski prilozni” i „glagolski pridjevi”. Paralelu njemačkom participu prezenta u bo-

sanskom jeziku pravi *glagolski prilog sadašnji*. Palić u nastavku nastoji dati odgovor na pitanje da li se glagolski prilog sadašnji treba interpretirati kao glagol ili kao pridjev i zbog čega dolazi do popridjevljenja (adjektivizacije) pojedinih glagolskih priloga. Za proces adjektivizacije navodi se kako je motiviran potrebom jezika da procese pretvori u svojstva (*društvo koje osigurava – osiguravajuće društvo*). Naravno, da bi adjektivizacija bila moguća, potrebno je da se glagolski proces obilježen glagoloskim prilogom sadašnjim može interpretirati kao svojstvo. Upravo zbog nedostatka ovoga uvjeta ne dolazi do adjektivizacije koja bi rezultirala sljedećim primjerima: *trčeći čovjek, spavajuća žena*. Također, autor izdvaja još jedan važan uvjet koji omogućava adjektivizaciju – glagolski prilozni koji označavaju radnju koja se može protumačiti kao restriktivna (diferencirajuća) mogu biti podvrgnuti ovome procesu. Na kraju se zaključuje kako apsolutna ekvivalencija između njemačkog participa prezenta i glagolskog priloga u bosanskom jeziku postoji kod adverbijalne funkcije. Kada u njemačkom jeziku particip prezenta ima adjektivnu funkciju, u bosanskom se jeziku najčešće pojavljuje relativna klauzula.

U poglavlju *Kondicionalne kopulativne rečenice u bosanskom jeziku* pro-

blematizira se mogućnost izricanja kondicionalnog značenja koordiniranim rečenicama, odnosno postavlja se pitanje da li je kondicionalnost kao užu semantičku relaciju moguće podvesti pod kopulativnost kao širu semantičku relaciju. Autor izdvaja pet vrsta kondicionalnih kopulativnih rečenica: 1. *rečenice s kondicionalnim imperativom*, 2. *rečenice s kondicionalnim infinitivom*, 3. *rečenice s kondicionalnim prezentom*, 4. *rečenice s modalnim glagolima ili modalnim konstrukcijama sa značenjem dovoljnosti / dostatnosti* i 5. *rečenice s neglagolskim riječima ili konstrukcijama*. Od svih navedenih, najfrekventnije su rečenice s kondicionalnim imperativom i autor za njih ističe kako najčešće obilježavaju iterativnost scenarija s generičkim subjektom i aktiviraju značenje gotovosti / neizbježnosti (*Slaži jednom, i više ti niko ne vjeruje*). U svim drugim kondicionalnim kopulativnim rečenicama nema tako snažno izražene direktivnosti, ali se i u njima ostvaruje automatska veza između protaze (uvjetujući uzrok) i apodoze (uvjetovana posljedica). Zajednička odlika svih kopulativnih kondicionalnih rečenica je da su nastale metaforičkim preslikavanjem iz domene prostora u domenu vremena, a da je zatim došlo do nastanka uvjetovanja (preslikavanja u domenu uvjetovanja).

Poglavlje *O složenim rečenicama s alternativnim bezuvjetnim klauzama*

analizira vrlo zanimljive i česte konstrukcije u bosanskom jeziku kojima se, kako autor na samome početku navodi, nije posvetilo dovoljno pažnje u južnoslavenskoj lingvistici. Radi se o rečenicama tipa *Bilo ti drago, bilo ti krivo, ja ću doći* koje su pažnju lingvista obično zaoкупljale na planu interpretacije veznika *bilo* i njegovog odnosa prema spoju *bilo da* i vezniku *ili*. Palić ovakav tip rečenica naziva tročlanim složenim rečenicama koje se sastoje od glavne klauze i dviju koordiniranih zavisnih klauza u odnosu disjunkcije. U ovim se rečenicama sadržaj glavne klauze (*ja ću doći*) ostvaruje bez obzira na okolnosti izrečene zavisnim klauzama (*bilo ti drago, bilo ti krivo*). Dakle, ostvarivanje sadržaja u glavnoj klauzi je bezuvjetno, a ono se postiže time što se sadržaji zavisnih klauza postavljaju u međusobni odnos isključivanja. Ovo značenje bezuvjetnosti počiva na dvjema ključnim implikacijama – *implikacija iscrpnosti* i *implikacija indiferentnosti*. Upoređujući u nastavku mogućnost podvođenja složenih rečenica s alternativnim bezuvjetnim klauzama u okviru kondicionalnih rečenica, zaključuje se kako takvo što ipak nije moguće budući da se upotrebom kondicionalnih klauza sužava domen kvantifikacije iz glavne klauze, dok se alternativne bezuvjetne klauze ne ponašaju kao restriktori. Poziciju

predikata u alternativnim bezuvjetnim klauzama popunjava slobodni glagolski pridjev radni iako, kako Palić ističe, nije jednostavno sa sigurnošću tvrditi kako je došlo do njegove samostalne upotrebe. Složene rečenice a alternativnim bezuvjetnim klauzama zanimljive su i s obzirom na njihovu pragmatičku funkciju koja podrazumijeva izbjegavanje teme ili otvaranja pitanja koja u diskursu nameće sagovornik. I po svojoj pragmatičkoj funkciji ove se klauze razlikuju od kondicionalnih i dopusnih klauza. Posljednje poglavlje u knjizi, nazvano *O veznicima u južnoslavenskim gramatikama*, daje pregled pristupa veznicima u različitim gramatikama nastalim od sredine XIX stoljeća do danas. Zainteresiranost za problematiku veznika motivirana je, prije svega, nejasno postavljenim kriterijima za određivanje veznika kao kategorije, ali i različitim interpretacijama veznika kao morfološke ili sintaksičke kategorije. Autor na samome početku naglašava kako je neutemeljeno veznike svrstavati isključivo u oblast morfologije te da bi kriteriji u određivanju veznika morali biti funkcija i položaj riječi, čime se oni primarno svrstavaju u sintaksu. U definiranju veznika odrednica *nepromjenjive riječi* doima se spornom jer je jasno kako postoje riječi koje funkcioniraju kao veznici a nisu nepromjenjive (*koji, čiji, kakav*) te da u

vezničkoj funkciji ne dolaze samo riječi nego i spojevi riječi (*zato što, kao da*). Kada se govori o klasificiranju veznika, Palić navodi kako sve klasifikacije počivaju ne nekom od triju kriterija (*sintaksičkom* ili *sintaksičko-semantičkom*, *morfološko-tvorbenom* i *funkcionalnom*), ali autor prednost daje sintaksičkom kriteriju koji podrazumijevanja uspostavljanje razlike između odnosa nezavisnosti (koordinacije) i zavisnosti (subordinacije) i pretpostavlja da ovim dvama odnosima pripadaju veznici koji su međusobno različiti i ne miješaju se. Tako posmatrani, svi se veznici mogu podijeliti na *konjunktore* (nezavisne veznike) i *subjunktore* (zavisne veznike), a ovakvo njihovo određenje znak je da se veznici ne pojavljuju samo kao morfološka vrsta riječi već i kao „natkategorija” u koju se uključuju različiti spojevi i konstrukcije koje funkcioniraju kao veznici.

Na kraju, možemo zaključiti kako knjiga *Gramatika, semantika i pragmatika rečenice* autora Ismaila Palića predstavlja vrlo značajno djelo koje metodološki dosljedno, teorijski utemeljeno, sistematično, precizno i logično interpretira brojne pojave koje su u bosnistici ostale zanemarene ili nedovoljno objašnjene. U ovoj se knjizi primjenom formalnih, semantičkih i pragmatičkih kriterija daje sveobuhvatan pogled na pitanja na koja je bilo teško odgovoriti posmatrajući ih kroz priz-

mu jednostranih kriterija. Osim toga, knjiga autora Palića ne samo da dijalogizira sa savremenim lingvističkim (kognitivnolingvističkim) teorijama već ih, primjenjujući ih na korpus bosanskoga jezika, revidira dajući jedan potpuno novi

pogled na problematiku kojom se bavi. Ova je knjiga izuzetno značajna i kao bazna studija o rečenici i njenim konstituentima, a zbog svojega jednostavnog stila i naučne preciznosti može poslužiti i kao model za pisanje naučnih studija.

Elmira Resić